

який виходив за рамки навчальної діяльності й поширювався на інші сфери.

Н.А. Жулідова [5] наголошує, що на знижену оцінку своїх розумових можливостей, яка складається у малоуспішних молодших школярів із затримкою психічного розвитку, на їхній низький рівень домагань і самооцінку значною мірою впливає негативне ставлення з боку "благополучних" однокласників, поглиблюючи їх зневіру у своїх силах і небажання вчитися.

Таким чином, у згаданих дослідженнях розглянуті деякі аспекти та напрямки вивчення домагань молодших школярів, їх взаємозв'язок з різними сферами особистісного розвитку дітей цієї вікової групи.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Белопольская Н.Л. Некоторые особенности уровня притязаний у детей с задержкой психического развития // Журнал невропатологии и психиатрии им. С.С. Корсакова. – 1974. – Т.74, – Вып. 12. – С. 1866-1870.
2. Бутовская В.И. Формирование уверенности в себе у младших школьников // Матер. IV Всесоюзн. съезда Об-ва психологов. – Тбилиси: Мецниереба, 1971. – С. 441-442.
3. Венгер А.Л., Цукерман Г.А. Психологическое обследование младших школьников. – М.: ВЛАДОС-ПРЕСС, 2001. – 160 с.
4. Ерофеев А.К. Развитие методов исследования уровня притязаний: Дисс... канд. психол. наук. – М., 1983. – 220 с.
5. Жулидова Н.А. Некоторые особенности прогностической самооценки и уровня притязаний младших школьников с задержкой психического развития // Дефектология. – 1981. – № 4. – С. 17-24.
6. Красневская Г.М. Неуверенность в своих силах у учащихся 1-го класса и пути ее преодоления: Автореф. дисс... канд. психол. наук. – Минск, 1969. – 20 с.
7. Липкина А.И. Самооценка школьника. – М.: Знание, 1976. – 64 с.
8. Славина Л.С. Психологические условия принятия и осуществления намерений у детей разных возрастов // Матер. IV Всесоюзн. съезда Об-ва психологов. – Тбилиси, 1971. – С. 464-465.
9. Юферова Т.И. Роль самооценки в регуляции поведения младших школьников: Автореф. дисс... канд. психол. наук. – М., 1977. – 17 с.
10. Цукерман Г.А. Школьные трудности благополучных детей. – М.: Знание, 1994. – С. 86-159.

Язиков О.І.

ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНЕ ВИХОВАННЯ В ПРИВАТНІЙ ШКОЛІ

Сучасні тенденції щодо виведення системи освіти в Україні на рівень світових стандартів вимагають пошуку, теоретико

методологічного обґрунтування, експериментальної апробації нових моделей навчання і виховання. При цьому пріоритетний напрям реформування освіти розглядається її демократизація, що обумовлює необхідність формування різноманітної за цілями, змістом, типами і формами власності навчальних закладів структури національної освіти.

В Україні економічні та політичні зміни привели до створення нових економічних умов функціонування закладів освіти, які повинні були пристосуватися до цих умов. Приватні заклади освіти виявили себе конкурентоспроможними на сучасному ринку освітніх послуг. Зростання кількості учнів недержавних навчальних закладів, яке спостерігається в Україні в останні роки, пояснюється низкою причин. Одна з головних – бажання батьків дати своїм дітям добру освіту, яка могла б дати їм впевненість щодо майбутнього. Іншою важливою причиною відтоку учнів зі сфери державної освіти в приватні школи є нездатність останніх повністю забезпечити потреби сучасного споживача освітніх послуг та низьким середнім рівнем навчання (0,61) і виховання (0,32) випускників державних навчальних закладів освіти. До причин цього слід віднести:

- відсутність чіткої організації навчальної та виховної роботи;
- брак уваги до проблем виховання;
- несправедливість соціальнополітичної системи;
- низький престиж педагогічної професії;
- недостатнє матеріальнотехнічне забезпечення виховного процесу в державній школі.

До недоліків традиційної сучасної освіти також належать:

- велика тривалість навчального дня учнів;
- низька мотивація до навчання в учнів державних шкіл;
- відсутність мотивів самореалізації та саморозвитку;
- велика кількість учнів із психологічними та нервовими відхиленнями [4, с.10].

Здійснення навчально-виховного процесу в приватній школі, на відміну від державних навчальних закладів, характеризується низкою специфічних рис, серед яких слід назвати наступні.

1. Можливість більш глибокого втілення нових технологій виховання, ефективнішого використання особистісно орієнтованого підходу до виховання завдяки зростанню обсягу індивідуальної роботи з учнями та реалізації нетрадиційних форм організації виховного процесу. Обсяг індивідуальної роботи з учнями може, за необхідності динамічно варіюватися.

2. Існування приватної школи не тільки як освітнього закладу, а й як суб'єкта ринкових відносин дає змогу глибше відчувати зміни в суспільстві, швидше на них реагувати. Структура діяльності такої школи визначається не тільки загальнокультурним та освітнім простором країни, а й вимогами ринкової економіки, зокрема й ринку праці;

3. Оцінювання результативності діяльності приватної школи, традиційними критеріями її ефективності здійснюються як за традиційними методиками, так і з урахуванням здатності випускника школи до виходу на реальний ринок праці, зокрема й світовий, її здатності до самореалізації у сферах бізнесу, службової кар'єри та

ін.

4. Приватна школа володіє більш мобільним механізмом здійснення тих або інших форм виховання, як-от:

-школа повного дня;

-більш широке використання індивідуальних та диференційованих підходів;

-клубна робота, мережа факультативів, робота в різновікових групах, "паркова технологія" тощо. Можливість використання різноманітних форм організації навчально-виховного процесу (як традиційних, так і нетрадиційних), не лімітована нормативними або фінансовими обмеженнями, що існують у звичайній школі.

5. Суб'єктом виховної діяльності приватної школи є представники економічної та політичної еліт країни, прошарків населення, фінансовий рівень яких перевищує середній. Тому це дає змогу, по-перше, забезпечити успадкування цієї елітарності, якоюсь мірою спрогнозувати та запрограмувати її розвиток. По-друге, сприяє налагодженню зв'язків між освітнім середовищем і цими елітами, що позитивно впливатимуть на всю освітянську галузь.

6. Малочисельність учнівського колективу і просторова компактність, що притаманні більшості приватних закладів освіти, ведуть до інтенсифікації міжособистісних комунікацій (учень – учень, учень – учитель, учитель – учитель, учитель – батьки), що підвищує ефективність виховних впливів і всього педагогічного процесу, сприятливо відбивається на психологічному кліматі колективу школи.

7. Вікова й групова диференціація не так яскраво проявляється внаслідок компактності учнівського колективу. Це дає змогу уникнути "розмитості" моделі випускника, зберігає позитивний образ учня школи, сприяє інтеграції учнівського колективу та запобігає появі аутсайдерів у колективі.

8. Більш тісний зв'язок з батьками, який дає можливість результативніше координувати зусилля педагогів і батьків щодо виховання дітей, розробляти та відстежувати індивідуальну освітню траєкторію учнів, укладати індивідуальні освітні контракти.

9. Діагностика та моніторинг особистісної структури дитини, індивідуального її розвитку відбувається детальніше та коректніше, що дає змогу не тільки точніше вивчати динаміку особистості учня, а й своєчасно та ефективно її коригувати.

Хоча переваги шкіл нового типу очевидні, аналіз умов формування виховного середовища, вплив зовнішніх та внутрішніх чинників на психологопедагогічні умови таких шкіл, особливості розробки концепції виховної системи та специфіка її побудови у вітчизняній педагогічній науці досліджені недостатньо. Вивчення особливостей побудови та функціонування виховної системи приватної школи потребує створення та експериментальної апробації нових методик дослідження і розроблення специфічної системи критеріїв діагностування виховного процесу. Окреме дослідження необхідне для аналізу особливостей реалізації стратегії особистісно орієнтованої освіти, яка є домінуючою в діяльності приватних закладів освіти.

Сучасні вимоги до формування особистісного підходу поступово визначалися у дослідженнях таких відомих психологів, як К.О.

Абульханова –Славська, В.В. Давидов, В.О. Моляко, Л.М. Проколієнко, І.С. Якиманська, О.Г. Асмолов, В.В. Столін, В.О. Татенко та інших.

Особистісно орієнтована освіта спирається на фундаментальні дидактичні дослідження, присвячені особистісно-розвивальним функціям навчання та виховання. На теренах СНД дослідження особистісно орієнтованої освіти ведуть І.С. Якиманська, В.В. Сериков, І.Д. Бех, В.В. Рибалка та інші.

На жаль, попри чисельні спроби втілення в практику роботи державних шкіл нових технологій освіти, зокрема особистісноорієнтованих, традиційна школа, вільно чи мимовільно є провідником консервативної ідеології. Вона сама залишається як у рамках старих організаційних форм і старого змісту виховання, так і в системі попередніх поглядів на культурні, соціальні та економічні цінності. Але для приватного закладу освіти особистісно орієнтоване виховання та навчання є суттєвим компонентом його стратегії, який дає йому змогу впевнено почуватися на сучасному національному ринку освітніх послуг. Саме виховне середовище приватної школи має впроваджувати нову ідеологію, ринкову та демократичну, стати моделлю нових, гуманістичних і плюралістичних, відносин між людьми. Особистісно орієнтована школа з відповідним виховним середовищем, незалежно від форми власності, на сучасному етапі розвитку освіти в Україні найбільш повно забезпечує задоволення потреб в освітніх послугах, здатна адекватно й мобільно відповідати на "заклики" сьогоденної світової реальності.

Звичайно, становлення школи нового типу є багатоманітним і складним процесом, який складається з великої кількості взаємопов'язаних елементів. Але, з іншого боку, перед педагогічним колективом такої школи відкривається широкий простір для втілення в життя і навчальну практику прогресивних ідей, нових освітніх технологій, сучасних форм і методів організації навчально-виховного процесу.

Реалізація проекту побудови особистісно орієнтованої школи пов'язана зі створенням нового виховного середовища, яке дає можливість так організувати виховний процес, щоб кожна дитина, незалежно від наявних можливостей та здібностей, могла успішно розвиватися, самоудосконалюватися, реалізувати себе в пізнавальній діяльності відповідно до своїх індивідуальних спрямувань. Школа повинна розкрити індивідуальність учня й визначити "вектор" його особистісного розвитку, створити для цього найбільш сприятливі умови, починаючи від вступу до школи і до її закінчення [5].

Відповідно до обраної стратегічної мети особистісно орієнтованого виховання змінюється зміст виховного процесу, позиція педагогічного колективу і характер його діяльності; принципи, методи і форми виховної роботи, яка має такі вихідні положення (приватна школа "Ерудит" міста Харкова):

- пріоритет цілей і цінностей учня, його індивідуальності, самоцінності, самобутності як активного носія особистісного досвіду;
- врахування природних особистих та індивідуальних особливостей як учня, так і вчителя в ході проектування, здійснення та діагностики освітнього процесу;

-у своїй діяльності учень спирається на власний особистісний потенціал;

-у виховному процесі відбувається "зустріч" суспільно-історичного досвіду, що задається вихованням, і суб'єктного досвіду учня.

Особистісно орієнтованому вихованню в приватній школі притаманні також принципи, реалізація яких у традиційній школі неможлива або пов'язана зі значними матеріальними та фінансовими витратами, а саме:

-залучення учнів до цілепокладання, планування, підготовки, здійснення та рефлексії виховного процесу;

-визначення для кожного учня його індивідуальної освітньої траєкторії або укладення з батьками так званого "індивідуального освітнього контракту";

-реалізація педагогами-вихователями індивідуальних виховних програм;

-особлива організація шкільного приміщення, що, поряд із компактністю учнівського колективу, сприяє інтенсифікації міжособистісних та міжрольових комунікацій.

Проектування навчально-виховного процесу передбачає визначення діяльності педагога й учня в їх взаємодії, тобто проектування особистісної розвивальної взаємодії суб'єктів навчально-виховного процесу шляхом розроблення і впровадження проектів різних типів:

-соціальних, що відповідають сучасним умовам виховання та вимогам відкритого демократичного суспільства;

-психолого-педагогічних, що розробляються на рівні конкретного навчального закладу;

-особистісних, що окреслюють зону найближчого або віддаленого розвитку конкретної особистості.

Ці проекти спираються на активізацію особистісного досвіду учня, яка неможлива без зв'язку цього досвіду з досвідом усього людства. Тому навчально-виховний процес постає як своєрідна драма пошуку істини, ідеалу, гармонії з навколишнім світом, зіставлення власного досвіду із сучасною загальнолюдською культурою. Тому виховна концепція приватного закладу освіти визначається трьома групами вимог ("викликів"):

1. вимоги національної системи освіти України;

2. вимоги, що обумовлені глобальними проблемами людства та загальнокультурними цінностями;

3. вимоги сучасного ринку освіти та ринку праці.

Проектування розвитку особистості – складна багаторівнева ієрархічна система, що містить у собі такі компоненти: психолого-педагогічне діагностування, системний аналіз, прогнозування, моделювання, програмування, конструювання корекційно-виховного процесу.

Результати проведеного в приватній школі "Ерудит" міста Харкова психологічного дослідження дають змогу окреслити також окремі психолого-педагогічні засоби активізації особистісного потенціалу учнів.

1. Створення сприятливого психологічного клімату для навчання з урахуванням індивідуальних особливостей психодинаміки

учнів та учнівських колективів.

2. Професійна придатність учителів-вихователів – тільки ті вихователі, які добре розуміють себе, інших людей, поважають індивідуальність кожного учня, зможуть розвивати, а не пригнічувати природні задатки дитини.

3. Вдосконалення психологічних характеристик змісту освіти – надання будь-якому навчальному матеріалу особистісно значимого для учнів смислу.

4. Врахування індивідуально-психологічних властивостей учнів для збереження їх психічного здоров'я.

5. Невідривність процесу виховання від навчання.

Таким чином, проведені дослідження виявляють специфічні шляхи реалізації особистісно орієнтованого підходу до виховання в приватних закладах освіти. Одержані результати можуть бути застосовані не тільки в практиці роботи шкіл нового типу, а й у виховній діяльності традиційних шкіл з метою підвищення її ефективності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бех І.Д. Особистісно зорієнтоване виховання: Науково-метод. посібник. – К.: ІЗМН, 1998. – 204 с.

2. Державна національна програма "Освіта" (Україна XXI століття). – К., 1996.

3. Джуринский А.Н. Развитие образования в современном мире: Учеб. пособие. – М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 1999. – 200 с.

4. Шадриков В.Д. Философия образования и образовательная политика. – М.: Логос, 1993. – 181 с.

5. Якиманская И.С. Разработка технологии личностно-ориентированного обучения // Вопросы психологии. – 1995. – № 2.